

Děti uvězněných rodičů – Strategická doporučení pro práci s dětmi uvězněných rodičů a jejich rodiči v ČR

Zmocněnkyně vlády pro lidská práva

Pracovní skupina k dětem uvězněných rodičů

2025

**Úřad vlády
České republiky**

*** Najdete nás na linktr.ee/lidskaprava_uvcr**

Úvodní slovo

Děti uvězněných rodičů jsou jednou ze skupin dětí, na něž se v České republice zapomíná. Jejich počet přitom zdaleka není zanedbatelný a odráží vysokou míru uvěznění, se kterou se naše země potýká. Dítě by nemělo nést následky potrestání svého rodiče a to, že se rodič dopustil trestné činnosti, neznamená, že je nutně špatným rodičem, který své dítě nemiluje a ono jeho, a že by vztah mezi ním a dítětem měl bez dalšího zaniknout.

Citová vazba mezi rodičem a dítětem je jedním ze základních mezilidských vztahů, který ovlivňuje budoucí život jednotlivce. Ztráta blízké osoby způsobená uvězněním rodiče na děti uvězněných rodičů citelně dopadá a má za následek, že jsou mnohem více náchylné ke vzniku traumatu. Pro starší děti je náročné i stigma spojené s vězněním. Traumatizace a složité dětství a dospívání dítěte uvězněného rodiče zvyšuje riziko, že dítě bude opakovat „stejný vzorec“ jako jeho rodič a také se následně ocitne ve vězeňském systému.

Aby česká společnost tomuto nepříznivému vývoji předešla, je zapotřebí dbát na wellbeing a dostatečnou podporu dětí uvězněných rodičů a umožnit jim v maximální možné míře zachovat vztah se svým rodičem. Kontakt mezi dítětem a rodičem ve vězení by měl co nejvíce připomínat běžný život na svobodě – včetně možnosti trávit kvalitní společný čas a fyzického kontaktu. Prostředí věznice by přitom mělo být pro navštěvující dítě co nejméně nepřátelské a stresující.

Zároveň je třeba mít na paměti, že kontakt s rodičem není vhodný pro každé dítě a že děti uvězněných rodičů pocházejí z velmi rozdílných prostředí. Určující je, jako u všech činností týkajících se dětí, nejlepší zájem dítěte. Klíčové je, aby děti uvězněných rodičů dostaly náležitou podporu a měly možnost si uchovat vztah se svým rodičem.

Problematika dětí uvězněných rodičů je úzce provázána s mnoha strukturálními problémy týkajícími se ochrany práv dětí a podpory rodin v ČR jako je prorodinná politika, státem garantované financování a dostupnost sociálních služeb, funkční záchranná síť, včasná prevence, vzdělávání dětí, rodičů i sociálních pracovníků. Je proto nezbytné pracovat i na řešení těchto systémových výzev.

Strategická doporučení vznikla v rámci Pracovní skupiny zmocněnkyně vlády pro lidská práva k dětem uvězněných rodičů, která se scházela mezi lety 2022 a 2024. Členy byli zástupci a relevantních resortů, Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR, Policie ČR, Kanceláře veřejného ochránce práv a nevládních organizací pracujících v oblasti vězeňství, jakož i dalších aktérů.

Cílem doporučení je upozornit na slepá místa českého systému péče o děti uvězněných rodičů a jejich rodiče a zároveň posílit tento systém. Materiál navazuje na [Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy CM/Rec \(2018\) 5 ohledně dětí uvězněných rodičů](#). Prostřednictvím doporučení by také mělo být možné téma dětí uvězněných rodičů zviditelnit a představit veřejnosti.

Velmi mě těší, že ve vztahu k dětem uvězněných rodičů již existuje řada příkladů dobré praxe i cenný akademický výzkum. Vážím si navázaného partnerství v rámci Pracovní skupiny a děkuji za aktivní účast a otevřenou komunikaci všech aktérů – právě jejich iniciativa a spolupráce jsou klíčové pro úspěšnou implementaci těchto doporučení a zefektivnění celého systému. Věřím, že společným úsilím se nám podaří situaci dětí uvězněných rodičů v České republice postupně zlepšovat tak, aby na ně uvěznění rodiče dopadalo co nejméně

Klára Šimáčková Laurenčíková

zmocněnkyně vlády pro lidská práva

Úvod

Děti uvězněných rodičů jsou specifickou skupinou dětí, o jejichž situaci panuje nízké povědomí, a na jejichž potřeby se často zapomíná. Někdy jsou proto označovány za neviditelné děti či neviditelné oběti trestných činů. Zároveň však ani tato skupina není jednodušší, a i v jejím rámci mají děti potřeby různé. Ke každému dítěti i jeho rodině je tak třeba přistupovat individuálně. Společné je jim to, že na jejich život má uvěznění jednoho z rodičů značný dopad, který má potenciál výrazně ovlivnit jejich dětství i budoucí život.

Uvěznění má zásadní vliv i na uvězněnou osobu a její mezilidské vztahy. Kriminologické výzkumy poukazují na to, že míra uvěznění je jen velmi málo provázaná s mírou kriminality. Znamé jsou také negativní vlivy uvěznění na život jednotlivce, který po propuštění nemusí být schopen zařadit se do běžného života a může docházet k opakování trestné činnosti (recidiva). Moderní přístupy k trestněprávnímu systému a vězeňství proto kladou důraz na reintegraci osob po výkonu trestu do společnosti a restorativní přístupy.

Česká republika má čtvrtou nejvyšší míru uvěznění na 100 tisíc obyvatel v Evropské unii. Na 100 tisíc obyvatel připadá 176 vězňů, přičemž evropský medián je 107.¹ Penologická recidiva po dvou letech od propuštění dosahuje v ČR 28,56 % a po sedmi letech od propuštění až 46,67 % (data z let 2010-2022).²

Tato čísla mají důsledky i ve finanční rovině. Denní náklady na uvěznění jedné osoby se rovnají v nižším stupni zabezpečení téměř 1900 Kč, u vyššího stupně zabezpečení 2 500 Kč.³ Celkové náklady vynaložené na jeden trestný čin s uvězněním pachatele pak dosahují 3,3 milionů Kč, náklady vynaložené na jednu recidivu jedné osoby 8 milionů Kč a celkové náklady za život recidivisty 51 milionů Kč. Celý systém tak stojí český stát nemalé prostředky, aniž by však generoval žádoucí výsledky (nízkou míru recidivy, snížení kriminality a patologických jevů ve společnosti).⁴

Na výše popsané problémy českého vězeňského systému navazují problémy osob, které trestný čin a následné uvěznění pachatele bezprostředně ovlivňuje. Jednou z nejzranitelnějších skupin jsou děti uvězněných rodičů. Dle odhadů Mezinárodního vězeňského společenství jich může být až 40 000, ale žádná jednotná statistika dosud neexistuje.

Obecně lze říci, že se děti uvězněných rodičů často cítí ve svém okolí nepochopené a izolované. Dochází k jejich stigmatizaci, nezdědka i k šikaně. Vykazují také nejisté citové vazby ke

¹ Aebi, M. F. & Cocco, E. (2024). *Prisons and Prisoners in Europe 2023: Key Findings of the SPACE I report. Series UNILCRIM 2023/2*. Council of Europe and University of Lausanne. Dostupné z: <https://wp.unil.ch/space/publications/prisons-and-prisoners-in-europe/>.

² ROSENBERG, Zdeněk et kol. *Penologická recidiva, gender a další kriminologická data pro ČR*. Květen 2024. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/penologicka-recidiva-gender-a-dalsi-kriminologicka-data-pro-cr.pdf>.

³ *Provoz věznic stojí denně asi 36 milionů korun. 7 500 lidí pyká za krádeže*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/07/provoz-veznic-stoji-denne-asi-36-milionu-korun-7-500-lidi-pyka-za-kradeze/>. [cit. 2025-04-25].

⁴ ROSENBERG, Zdeněk. *Analýza nákladů a přínosů (CBA) u vybraných sociálně inovačních projektů: Konference ČES*. 2023. Dostupné také z: <https://czecheval.cz/Dokumenty%20-%20Konference%202023/Prezentace/B6%20Rosenberg%20CBA.pdf>.

kamarádům, přičemž u starších dětí výrazně narůstá nejistá úzkostná citová vazba. Dle statistik jsou až čtyřikrát více ohrožené vznikem traumatu a mají pětikrát až osmkrát vyšší pravděpodobnost budoucí trestné činnosti.

Ačkoli děti uvězněných rodičů pocházejí z rozdílných prostředí, od dobře fungujících rodin po rodiny, ve kterých dochází k násilí a jiným patologickým jevům, existuje vysoké riziko, že se v budoucnosti také ocitnou ve vězeňském systému a budou reprodukovat vzorec svých rodičů. Taková situace vede nejen ke ztrátě lidského potenciálu, ale i k další finanční zátěži pro stát.

Nástup rodiče do výkonu trestu odnětí svobody znamená pro dítě zásadní změnu, kterou často vnímá jako ztrátu jednoho z rodičů. Vztah dítěte a rodiče se po odchodu do vězení zhoršuje ve všech dimenzích – důvěry, komunikace i blízkosti. Pro mnoho dětí představuje odchod rodiče enormní emocionální zatížení a vyvolává u nich hluboký smutek. Existují však i děti, pro které je odchod rodiče úlevou.

Je též důležité zdůraznit, že rodiče ve výkonu trestu odnětí svobody („VTOS“) jsou pořád nositeli rodičovské odpovědnosti, pokud jí nebyli zbaveni rozhodnutím soudu. Zůstávají tedy rodiči „se vším všudy“ a samotná povaha trestného činu, který spáchali, nemusí nutně znamenat, že jsou rodiči špatnými nebo, že své dítě nemilují a ono nemiluje je.

Pro zachování kvalitního vztahu mezi rodičem a dítětem je klíčový kontakt během uvěznění. Podle výzkumu je ve věkové kategorii 5-12 let s uvězněným rodičem v kontaktu přes 90 % dětí, po dvanáctém roce však dochází ke změně trendu a frekvence kontaktu klesá.

Hranice 12 let je dle pozorování zvláště významná – děti přestávají mít o rodiče ve vězení zájem a zároveň již mají častější zkušenosti se zklamáním z nesplněných slibů uvězněných rodičů. Tyto děti jsou tedy nejvíce ohrožené z hlediska udržení kontaktu. Vězeňské prostředí vnímají jako stigma a vyjadřují obavy z toho, že je i na ně samé nahlíženo jako na osoby, které se dopustily trestného činu. Ze ztráty vztahu dítěte s rodičem přitom plyne řada rizik pro následný vývoj dítěte.

Nejefektivnějším způsobem zachování vztahu se zdá být zajištění takového kontaktu, při němž mohou dítě a rodič ve VTOS prožívat společné zážitky. Děti i dospělí preferují osobní kontakt, typicky návštěvy ve věznici. Telefonní hovory děti vnímají jen jako relativně uspokojivé a dopisy hodnotí nejhůře.

Četnost využívání jednotlivých forem kontaktu v praxi však těmito preferencím neodpovídá. Nejčastěji využívaným kontaktem je kontakt telefonický, následuje ve stejné míře osobní kontakt formou návštěv a poté kontakt písemný.

Zachování vztahu přitom není důležité jen pro dítě, ale i pro rodiče ve VTOS. Kvalitní vztah s dítětem, uvědomění si dopadů uvěznění na jeho život a potřeba o dítě po návratu z věznice pečovat mohou být významnými faktory pro úspěšnou reintegraci a nápravu uvězněného rodiče.

Kromě samotného kontaktu jsou důležité i transparentní informace o uvěznění rodiče. Z výpovědí dětí vyplývá, že o odchodu svého rodiče chtějí znát pravdu. Uvěznění rodiče a pečující osoby však často nevědí, jak informaci o uvěznění dítěti sdělit. Nesdělení takové informace ale

časem vede k tomu, že se uvěznění stává tabuizovaným tématem a zvyšuje nedůvěru dítěte vůči uvězněnému rodiči.

Mezi aktéry, kteří by měli svou činností přispívat k tomu, aby uvěznění rodiče mělo na dítě co nejmenší negativní dopady, patří orgán sociálně-právní ochrany dětí („OSPOD“) a dále též sociální pracovníci obcí. OSPOD do situace dětí uvězněných rodičů vstupuje v případě, pokud je dítě ohroženo (§ 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí) a dále též pokud poskytuje rodičům či dítěti pomoc a poradenskou činnost (§ 8, § 9 a § 11 zákona o sociálně-právní ochraně dětí). S dětmi uvězněných rodičů také OSPOD přichází do styku v roli kolizního opatrovníka. Jak vyplývá z výzkumného šetření Kanceláře veřejného ochránce práv („KVOP“) naprostá většina OSPOD již vedla dítě s uvězněným rodičem ve své evidenci – jde tedy o situaci, se kterou se ve své praxi běžně setkávají. Značná část OSPOD však uvádí, že v této oblasti nejsou krajskými úřady metodicky vedeni. Praxe tak není sjednocená.

Nástup rodiče do vězení nemusí nutně znamenat ohrožení dítěte. Uvěznění rodiče však významně mění životní situaci rodiny. Pro kvalitní sociální práci s rodinou a dítětem, je důležité o uvěznění vědět a mít informace o jeho dopadech. Z výzkumného šetření KVOP plyne, že tři čtvrtiny OSPOD s nástupem rodiče do vězení neprovádí podrobné vyhodnocení situace dítěte, které do té doby nevedly jako ohrožené. Jedna třetina OSPOD neaktualizuje individuální plán ochrany dítěte („IPOD“) při nástupu rodiče vězení u dětí, které již vedou jako ohrožené. Více než $\frac{1}{3}$ OSPOD neseznamuje uvězněné rodiče s IPOD, nejčastěji z toho důvodu, že rodič ve VTOS nemá o dítě zájem nebo že IPOD neukládá rodiči povinnosti vůči dítěti. Více než $\frac{3}{4}$ OSPOD poskytuje uvězněným rodičům informace o dítěti, $\frac{1}{10}$ z nich poskytuje tyto informace i bez vyžádání. OSPOD, které rodiče přímo neinformují, toto ponechávají na jiných subjektech. Předávání informací rodiči ve vězení je však primárně povinností pečujících osob, nikoli OSPOD. Pokud předávání informací nefunguje, většina OSPOD vede pečující osoby k tomu, aby tuto povinnost plnily nebo rodiči ve VTOS poskytnou informace sami.

Ve vztahu k dětem, s nimiž OSPOD pracuje, přibližně polovina OSPOD uvádí ve výzkumném šetření KVOP, že kontakt mezi uvězněným rodičem a dítětem obvykle probíhá. Nejčastějšími důvody, proč kontakt mezi rodičem ve vězení a dítětem chybí, je dle OSPOD nezájem rodiče, nezájem či odmítání na straně dítěte a neochota pečující osoby. Tyto překážky by však neměly být bez dalšího důvodem pro neexistenci kontaktu, pokud nejde o případy, kdy styk s rodičem není v zájmu dítěte. OSPOD v 77 % případů nevystupuje aktivně, ale čeká, zda rodič ve VTOS nebo dítě zájem projeví. Pouze necelá $\frac{1}{5}$ OSPOD se dotazuje všech dětí, s nimiž pracují, zda si přejí se s uvězněným rodičem stýkat. Téměř $\frac{1}{2}$ OSPOD názory dětí zjišťuje až od určitého věku, nejčastěji od šesti let, dále tří let a dvanácti let. $\frac{1}{5}$ OSPOD potom postupuje v této věci individuálně s ohledem na situaci jednotlivých dětí. Dítě není možné ke kontaktu s rodičem nutit, ale zároveň je nutné zvážit, pravděpodobnost, že se jeho názor v čase změní nebo potřebu psychologické pomoci v této oblasti. Pokud o kontakt projevuje zájem rodič, OSPOD do procesu ve většině případů vstupuje až na žádost zúčastněných. OSPOD tedy spíše při zprostředkování styku mezi rodičem ve vězení a dítětem nevystupuje aktivně.

Zároveň v nezájmu dětí a rodičů o styk může hrát roli nevědomost, že styk je možný, a to jak ze strany rodiče, tak dítěte. U dítěte může jít o strach, stud, ambivalentní vztah k rodiči a negativní postoj pečující osoby, která je často ovlivněna vlastním postojem k odsouzenému

rodiči. Stud a strach, jakož i nedostatečné rodičovské kompetence a přesvědčení, že vězení není vhodné pro dítě, mohou hrát roli i u uvězněného rodiče.

Je třeba uvést, že styk mezi rodičem a dítětem v žádném případě není vhodný vždy, a v některých případech naopak může být v nejlepším zájmu dítěte kontakt zcela přerušit, zejména pak v situacích, kdy se rodič dopustil trestné činnosti vůči dítěti či členům rodiny. Rozhodnutí o styku s dítětem, případně zbavení rodičovské odpovědnosti, je plně v kompetenci soudu, který je jediným orgánem, jenž může autoritativně rozhodnout o jeho omezení. Role OSPOD spočívá ve vyhodnocení situace a následném přijetí dalších kroků. Podle výzkumného šetření KVOP 68 % OSPOD provádí u dětí, se kterými pracují, vyhodnocení vhodnosti kontaktů s uvězněným rodičem, a to buď samy nebo za pomoci odborníka. Pokud OSPOD dospěje k závěru, že je styk není v zájmu dítěte a je vhodné ho omezit, má oprávnění se obrátit na soud (§ 14 odst. 1 písm. b) a p) zákona o sociálně-právní ochraně dětí).

Za pozornost stojí, že přestože $\frac{3}{4}$ OSPOD neměly žádnou bezprostřední zkušenost s prostředím věznice, tak pouze $\frac{1}{2}$ OSPOD hodnotila přímý kontakt mezi dítětem a vězněným rodičem jako vhodný. Tato skutečnost může vyjadřovat obavy ze strany pracovníků OSPOD z vhodnosti prostředí věznice pro dítě, případně i z vhodnosti styku s uvězněným rodičem.

Z těch OSPOD, které jsou s prostředím věznice obeznámeny, zaznívají jako nejčastější překážky ve styku dětí s uvězněnými rodiči na straně věznic a vazebních věznic následující problémy: omezený počet povolených osob při návštěvě, nedostatečné přizpůsobení návštěvních místností potřebám dětí, jejich nízká kapacita a nedostatek soukromí, necitlivé vstupní kontroly u dětí a umožnění návštěv pouze v určité dny.

Šetření mezi věznicemi ukazuje, že úroveň přizpůsobení návštěvních místností pro děti se velmi liší – některá zařízení úspěšně realizovala potřebné úpravy návštěvních místností, v jiných k takovým úpravám doposud nedošlo. V některých věznicích též chybějí místnosti, ve kterých by mohly probíhat návštěvy bez zrakové a sluchové kontroly.

Mezi další překážky dále patří okolnosti dopravy, například u vzdálených věznic, nedostatek financí na cestu, špatné spojení veřejnou dopravou, neochota pečující osoby dítě doprovodit na návštěvu či nedostatečné rodičovské kompetence uvězněných rodičů.

Pouze desetina OSPOD využila asistence organizací, které se specializují na přípravu a průběh setkávání dětí s rodiči ve vězení. Více než polovina OSPOD sice tyto organizace zná, avšak jejich pomoc nevyužila. Téměř 40 % OSPOD pak dokonce ani žádnou takovou organizaci nezná.

Dalším problematickou oblastí je, že v České republice prozatím není sjednocen přístup k participaci dětí odsouzených rodičů v procesu trestního řízení s rodičem. Nejlepší zájem dítěte není zohledňován, a zvláště patrné je toto v oblasti zatčení. Děti zatčení rodiče, kterému byly přítomny, označují jako jednu z nejnáročnějších situací, které v životě zažily, a s jejichž důsledky se se vypořádávají velmi dlouhou dobu.

Závěrem lze tedy shrnout, že problematika podpory dětí uvězněných rodičů je velmi komplexní. Za účelem zlepšení systému v této oblasti a sjednocení úrovně napříč Českou republikou předkládá zmocněnkyně vlády pro lidská práva spolu s pracovní skupinou k problematice dětí uvězněných rodičů následující strategická doporučení.

Terminologie a zkratky

Dítětem se rozumí každá osoba do 18 let věku. Dokument v této souvislosti mluví vedle dětí, které žijí mimo vězení s druhým rodičem, i o dětech žijících ve vězení se svým rodičem, dětech v ústavní péči a dětech, které samy spáchaly trestný čin či čin jinak trestný.

Pečující osobou se rozumí druhý, neuvězněný rodič, osoba, které je dítě svěřeno do péče, pěstoun, či ústavní zařízení a jeho relevantní pracovník.

Vězením se rozumí i vazba a zabezpečovací detence.

Uvězněným rodičem se rozumí rodič ve vězení, vazbě nebo zabezpečovací detenci.

Fázemi trestního řízení se rozumí doba před uvězněním rodiče, při jeho zatčení, během uvěznění, při přípravě na propuštění a po propuštění.

Zatčením se rozumí úkon ze strany orgánů činných v trestním řízení, při kterém je bezprostředně omezena svoboda osoby, konkrétně jde o zadržení (§ 75 a násl. TZ), zatčení (§ 69 TZ), příkaz k dodání do výkonu trestu (§ 321 odst. 3 TZ), příkaz k dodání do ústavu pro výkon ochranného léčení a zabezpečovací detence (§ 351 a § 354 TZ) a zajištění osoby podle § 26 zákona o Policii České republiky.

Přímým kontaktem/stykem se rozumí osobní kontakt dítěte s uvězněným rodičem.

Nepřímým kontaktem/stykem se rozumí jiná forma kontaktu s uvězněným rodičem než osobní setkání (např. telefonáty, dopisy, emaily či videohovory).

Náhradní péčí se rozumí náhradní rodinná péče ve formě péče jiné osoby (svěřenectví), pěstounské péče, pěstounské péče na přechodnou dobu nebo poručenství s osobní péčí. Náhradní péči poskytují náhradní rodiče (pěstouni, osoby, jimž je dítě svěřeno do péče, aj.)

Ústavním zařízením se rozumí zařízení, do jehož péče je dítě uvězněného rodiče umístěno.

OSPOD je zkratka pro orgán sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností.

Individuálním plánem ochrany dítěte neboli **IPOD** se rozumí základní nástroj sociální práce s ohroženým dítětem a jeho rodinou, který stanovuje opatření k zajištění ochrany dítěte, poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a posílení funkcí rodiny, včetně časového plánu pro plnění těchto opatření (§ 10 odst. 3 písm. d zákona o sociálně-právní ochraně dětí). IPOD vypracovává a pravidelně aktualizuje OSPOD (§ 10 odst. 5 zákona o sociálně-právní ochraně dětí).

Zkratkou **VTOS** se rozumí výkon trestu odnětí svobody.

Doprovázející NNO se rozumí nezisková organizace specializující se na přípravu a realizaci setkávání dětí s rodiči ve VTOS.

Vězeňskou službou neboli **VS** se rozumí Vězeňská služba ČR.

KVOP se rozumí Kancelář veřejného ochránce práv.

Sociálním pracovníkem obce se rozumí zaměstnanec obce, který koordinuje poskytování sociálních služeb, poskytuje odborné sociální poradenství a má na starost začleňování osob ohrožených sociálním vyloučením.

Sociálním kurátorem se rozumí sociální pracovník s tímto zaměřením na obci s rozšířenou působností, který se mimo jiné zabývá osobami dotčenými výkonem vazby či trestu odnětí svobody.

Základní principy

Nejlepší zájem dítěte

Nejlepší zájem dítěte musí být předním hlediskem ve všech činnostech týkajících se dětí vězněných rodičů. Všechny státní orgány, jako jsou soudy, orgány činné v trestním řízení, správní orgány, sociální, školská či jiná zařízení, jsou povinny jej zohledňovat při veškeré své činnosti.

Právo na respektování rodinného života

Děti uvězněných rodičů mají právo a potřebu udržovat trvalý citový vztah se svým uvězněným rodičem, který má povinnost a právo plnit svou rodičovskou úlohu a podporovat pozitivní zkušenosti svých dětí. Děti, uvěznění rodiče i celá jejich rodina potřebují podporu, aby mohli svá práva i povinnosti naplňovat.

Zákaz diskriminace a stigmatizace

Všem dětem s uvězněným rodičem jsou zaručena všechna práva obsažená v Úmluvě OSN o právech dítěte. Práva všech dětí uvězněných rodičů musí být naplňována na rovném základě s ostatními. Děti uvězněného rodiče nespáchaly žádný trestný čin, a nesmí tedy být trestány za činy svých rodičů.

Participace dítěte

Děti vězněných rodičů mají právo účastnit se všech řízení, která se jich týkají. Mají právo vyjádřit svůj názor na svou situaci a právo na jeho zohlednění dle své vyspělosti.

Individuální a komplexní posouzení

Každý případ je posuzován a řešen individuálně a komplexně s ohledem na všechny související aspekty.

Mezioborová spolupráce

Všichni dotčení aktéři se vzájemně znají a spolupracují s cílem maximálně naplňovat práva a potřeby dětí uvězněných rodičů, a to při zachování důvěrnosti soukromých informací. Mezioborová spolupráce probíhá:

- horizontálně (Vězeňská služba ČR, orgány sociálně-právní ochrany dětí, sociální pracovníci obcí, soudy, policie, školství, pěstounská a ústavní péče, psychologové a další zdravotnické služby, doprovázejí NNO a další NNO působící v oblasti vězeňství),

- vertikálně (na celonárodní, regionální i místní úrovni).

Zvyšování povědomí

K plnému naplnění práv dětí uvězněných rodičů a překonání předsudků souvisejících s uvězněním rodiče je nezbytné zvyšovat povědomí o této problematice. Je proto třeba vzdělávat nejen veřejnost obecně, ale také rodiče, pečující osoby, samotné děti i odborníky pracující s uvězněnými rodiči a jejich dětmi. Může se jednat o osvětové kampaně, informační materiály, odborné vzdělávání, ale i individuální poradenství.

Doporučení v konkrétních oblastech

1. Zohlednění specifik rodičovství v trestním právu

Současný stav

Systém péče o děti neumí včas identifikovat ohrožené rodiny s dětmi a chybí systém prevence ohrožení a podpory v raných fázích rodičovství jako takového jako takového, případně v raných fázích krize. Reakce systému proto přichází pozdě, což vede k vysoké míře odebrání dětí z rodin a jejich umisťování do ústavní péče, k vysoké míře uvěznění a k mezigeneračnímu přenosu sociálně-patologických jevů, jako je chudoba, násilí, nebo právě zkušenost s uvězněním.

Vize 1: Všichni rodiče jsou podporováni ve své rodičovské roli ještě před odsouzením

Všichni relevantní aktéři jsou vedeni ke komplexnímu pochopení potřeb rodin a aktivně podporují rodiče ve všech oblastech života (bydlení, práce, finance, vzdělávání, zdravé vztahy apod.) s cílem předejít jejich uvěznění. Těmito aktéry jsou např. OSPOD, sociální pracovníci obcí, NNO, soudy, školy apod.

Vize 2: Český právní řád odpovídá právům dětí vězněných rodičů

Při přijímání nových úprav či novel stávajících zákonů a strategických dokumentů, které se mohou týkat dětí uvězněných rodičů a jejich rodičů, je posuzován jejich dopad na tyto děti i na jejich rodiče a jsou hledány cesty, jak v maximální možné míře naplňovat jejich práva, a naopak případný negativní dopad na ně omezit na minimum.

Vize 3: Odnětí svobody rodiče je vždy poslední možností

V souladu s nejlepším zájmem dítěte státní orgány při rozhodování o trestu odnětí svobody rodiče zvažují situaci dítěte.

- 1) Státní zástupce při návrhu trestu a soudy při ukládání trestu odnětí svobody a jeho konkrétního druhu a výměry vždy zváží uložení alternativ k trestu odnětí svobody a zohlední situaci dítěte (věk, vztah k vězněnému rodiči, zajištění péče po jeho uvěznění apod.).
- 2) OSPOD zjišťuje a zprostředkovává názor dítěte na jeho situaci a využívá svých pravomocí k naplnění nejlepšího zájmu dítěte. Umožní participaci dítěte (vyjádření emocí a názoru) a přihlédne k názoru dítěte dle jeho vyspělosti.

- 3) Policie spolupracuje v rámci trestního řízení s OSPOD a předává mu informace.
- 4) Vězeňská služba ČR spolupracuje s OSPOD a se sociálními pracovníky obcí a předává jim informace. Při rozhodování o výkonu trestu odnětí svobody bere Vězeňská služba (ředitel věznice) v úvahu nejlepší zájem dítěte.

Doporučená opatření

- 1) Vyhodnotit právní předpisy a strategické dokumenty a navrhnout případné změny za účelem zdůraznění a naplnění uvedených vizí.
- 2) Zdůraznit uvedené vize ve vzdělávání odborníků podílejících se na trestním řízení s rodiči či pracujících s dětmi uvězněných rodičů (soudci, OSPOD, sociální pracovníci obcí státní zástupci, příslušníci policie a vězeňské služby).

Příklady dobré praxe

[Metodika MPSV k posouzení dopadu regulace na rodiny \(FIA\).](#)⁵

2. Zatčení rodiče a nástup do vězení

Pohled dítěte

Být přítomno zatčení rodiče je pro dítě velmi traumatickou událostí. Přítomnost u zatčení rodiče by se sice dle výzkumu Rodičovství za mřížemi měla týkat menšiny dětí (přibližně 20 %), jde však o zážitek pro děti obzvláště silný, který v nich zanechává dlouhodobé negativní důsledky. A to zejména pokud policista použil donucovací prostředky (pepřový sprej, "zakleknutí" aj). Kromě samotného zatčení může dítě také pociťovat obavy z prostředí věznice. Obecně pro něj často bývá velmi náročné vyrovnat se s novou situací způsobenou odchodem rodiče.

Vazba mezi rodičem a dítětem je jedním z nejzákladnějších lidských vztahů. Odchod rodiče do vězení představuje výrazné narušení této vazby a může být pro dítě traumatizující, a to i když není přítomno zatčení. Dítě také může mít pocit, že odchod rodiče je jeho vinou, či se o uvězněného rodiče bát. Pro děti je důležité, aby jim někdo srozumitelně vysvětlil nastalou situaci a aby mohly vyjádřit své pocity a klást otázky. Pokud jim pečující osoba nebo rodič nesdělí informaci o tom, kde se jejich rodič nachází a z jakého důvodu, či jim dokonce lže, děti mohou vnímat takovou situaci jako „zradu“ či „temné rodinné tajemství“ a následně pak ztrácejí důvěru k pečující osobě i rodiči.

Vize 4: Zatčení rodiče za účelem výkonu vazby či trestu odnětí svobody má na dítě minimální negativní dopad

Doporučená opatření

- 1) Vykonávat zatčení rodiče zpravidla v nepřítomnosti dětí a mimo místa, kde se děti běžně nachází.
- 2) Je-li to možné, informovat osoby, které mají být zatčeny, o dopadech přítomnosti dětí u zatčení na samotné děti před zatčením, a předcházet tak přítomnosti dětí u zatčení.

⁵ Dostupná z: <https://ria.vlada.cz/dopady-na-rodinu-maji-svou-metodiku/>.

- 3) Připravit dítě a rodinu na odchod rodiče do vězení předem, je-li to možné.
- 4) Pokud je dítě zatčení přítomno
 - a) předběžně zhodnotit míru ohrožení dítěte,
 - b) provádět zatčení vždy co nejšetrnějším způsobem a s maximálním respektem k lidské důstojnosti rodiče i dítěte a jen proškoleným personálem v oblasti práv a potřeb dětí,
 - c) umožnit dítěti se s rodičem rozloučit,
 - d) vždy nabídnout a poskytnout dítěti nezbytnou krizovou psychologickou, sociální či jinou podporu dle jeho přání.
- 5) Informovat pečující osobu o nabídce komplexního poradenství včetně psychologické podpory či alespoň předání kontaktu na relevantního pracovníka policie či věznice a na relevantní NNO či předat informační leták s relevantními kontakty (Policie a OSPOD). Informovat o zatčení rodiče příslušný OSPOD ke komplexnímu zhodnocení potřeb dítěte uvězněného rodiče a míry tohoto ohrožení (Policie).
- 6) Předat dítěti, o něj pečujícím osobám i uvězněnému rodiči kontakty na příslušného sociálního pracovníka či vychovatele konkrétní věznice.
- 7) Umožnit dítěti přímou komunikaci s věznicí za účelem kontaktu s uvězněným rodičem, např. skrze speciální kontakt, sociálního pracovníka věznice, zanechání vzkazu apod., a tím posílit dostupnost uvězněného rodiče pro dítě.
- 8) Zpřístupnit kontakty na sociální pracovníky všech věznic, NNO, OSPOD, sociální pracovníky příslušné obce, sociální služby a Probační a mediační službu, se kterými věznice spolupracuje na webových stránkách každé věznice anebo Vězeňské služby.
- 9) Vytvořit dětem srozumitelné materiály seznamující děti s prostředím věznic a informacemi o tom, co je čeká, včetně fotografií či videí a poskytnout je každému dítěti uvězněného rodiče.
- 10) Umožnit dětem navštívit uvězněného rodiče v průběhu prvních týdnů vzetí do vazby nebo uvěznění, pokud je to vhodné.
- 11) Podporovat a propojovat projekty různých NNO, Vězeňské služby a dalších aktérů za účelem efektivní pomoci klientům včetně zajištění stabilního financování a udržitelnosti aktivit i po skončení projektu.

Příklady dobré praxe

Liga lidských práv – [Praktický právní průvodce nejlepším zájmem dítěte: Pro pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí.](#)⁶

Lumos – [Vyhodnocování potřeb dětí: Praktický průvodce.](#)⁷

Vězeňská služba – Brožura k informování dítěte o uvěznění rodiče a udržení kontaktu.

⁶ Liga lidských práv. A. Hofschneiderová. 2016. ISBN 978-80-87414-26-2. Dostupné z: <https://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2022/06/prakticky-pravni-pruvodce-nejlepsim-zajmem-ditete.pdf>

⁷ SOLAŘOVÁ, Hana; RACEK, Jindřich a SVOBODOVÁ, Alena. *Vyhodnocování potřeb dětí. Praktický průvodce.* Praha, 04/12/2014. Dostupné z: <https://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2017/03/publikace-220.pdf>.

SOViA – Podpora dětí v rodinách s rodičem ve výkonu trestu – kurz akreditovaný u MPSV.⁸

Masarykova univerzita – Příručka pro sociální pracovníky Krizové situace spojené s uvězněním rodiče očima dítěte.⁹

VOLONTÉ – [Komiks pojedeme za maminkou](#).¹⁰

VOLONTÉ – [Video v rámci projektu Očima dítěte](#).¹¹

Věznice Světlá nad Sázavou, Věznice Bělušice – zveřejňování podpůrných materiálů a videí na webových stránkách věznic.

Spolupráce pracovníků OSPOD a VS ve věcech kontaktů dětí s uvězněnými rodiči a osobami blízkými – metodika MPSV.

Švédsko – Interaktivní webová stránka pro děti uvězněných rodičů s možností online prohlídky věznice.¹² Informační brožurka pro děti o tom, jak přesně probíhá návštěva pro každou věznici.¹³

Finsko – Film o tom, jaké je to mít rodiče ve vězení. Byla vydána kniha pohádek s názvem „Medvídek Osmo a omyl jeho otce“¹⁴, která má dítěti citlivě vysvětlit důvod uvěznění rodiče.¹⁵

Velká Británie – Brožura [Action for Prisoners' Families: Telling the Children](#).¹⁶

Vize 5: Vazba či trest odnětí svobody rodiče jsou vykonávány ve věznici co nejblíže bydlišti dítěte

Nejlepší zájem dítěte by vždy měl být prvotním hlediskem při umisťování rodiče do konkrétní věznice, a to v souvislosti s posouzením všech dalších relevantních faktorů individuální situace rodiny. Vzdálenost bydliště dítěte od věznice by sama o sobě neměla být důvodem, kvůli kterému by neměl styk dítěte s uvězněným rodičem probíhat.

⁸ Informace o kurzu dostupné na: *Podpora dětí v rodinách s rodičem ve výkonu trestu*. Online. Dostupné z: <https://sovia.cz/kurzy/rodice-ve-vykonu-trestu/>. [cit. 2025-02-03].

⁹ NAVRÁTILOVÁ, Jitka, Pavel NAVRÁTIL, Monika PUNOVÁ, Veronika SMUTNÁ, Žaneta DVOŘÁČKOVÁ a Jiří VANDER. *Krizové situace spojené s uvězněním rodiče očima dítěte*. Příručka pro sociální pracovníky. Dolní Bojanovice: Masarykova univerzita, FSS; Mezinárodní vězeňské společenství, 2023, 34 s.

¹⁰ Dostupné z: <https://www.alteda.cz/cases/pojedeme-za-maminkou/>.

¹¹ Dostupné z: <https://www.volonte.cz/post/neviditelneobeti>.

¹² Dostupné z: <https://insidan.kriminalvarden.se/>.

¹³ *Material till barn*. Online. Dostupné z: <https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/publikationer/material-till-barn/>. [cit. 2025-02-03].

¹⁴ Kniha dostupná zde: https://www.pienikarhu.fi/osmo_nallen_erehdys.html.

¹⁵ EUROPRIS FAMILY RELATIONS EXPERT GROUP. *Good Practice Collection Family Relations*. September 2017, s. 22 Dostupné z: <https://childrenofprisoners.eu/wp-content/uploads/2019/02/Family-Relations-Good-Practice-Collection-Report.pdf>.

¹⁶ ACTION FOR PRISONERS' FAMILIES. *The Outsiders. Parental Imprisonment: Telling the Children (Booklet for families of prisoners)*. ISBN 978 0 9521072 7 9. Dostupné také z: https://app.pelorous.com/public/cms/209/432/570/2195/The_Outsiders_Telling_the_children.pdf?realName=Kip719.pdf?v=.

Současná situace

Na umístění rodiče do konkrétní věznice má dopad vícero faktorů, zejména rozložení věznic v rámci ČR, typ a závažnost spáchaného TČ a trvalý pobyt vězně. O tom, do jakého typu věznice (s ostrahou a se zvýšenou ostrahou) bude odsouzený zařazen, rozhoduje soud (§ 56 TZ). Soud také určí věznici, do které odsouzený nastoupí (nástupní věznice) (§ 321 TR, § 9 odst. 2 zákona o výkonu trestu odnětí svobody). Další rozhodování o umístění odsouzeného do konkrétní věznice (s dodržením typu věznice určené soudem) provádí Generální ředitelství Vězeňské služby (GRVS) ve spolupráci s ředitelem nástupní věznice (§ 9 odst. 3 zákona o výkonu trestu odnětí svobody). Odsouzeného lze v průběhu výkonu trestu odnětí svobody na jeho žádost i bez žádosti přemístit na základě rozhodnutí GRVS nebo vzájemné dohody ředitelů věznic (§ 9 odst. 3 zákona o VTOS). Je nicméně zřejmé, že aktuální rozložení věznic a jejich typů v rámci ČR není ideální, a tak ani při nejlepší vůli GRVS nelze vždy zajistit umístění v blízkosti bydliště dítěte.

Doporučená opatření

- 1) Vyhodnotit trestní předpisy a navrhnout případné změny za účelem posílení uvedené vize. Zvážit výslovné uvedení řádného posouzení nejlepšího zájmu dítěte v dotčených předpisech.
- 2) Zdůraznit uvedenou vizi ve vzdělávání soudců a vězeňské služby.
- 3) Zjišťovat přání dítěte uvězněného rodiče a přihlídnout k němu dle vyspělosti dítěte.
- 5) Podporovat rozvoj malých komunitních a otevřených věznic usnadňujících styk rodičů s dětmi.
- 6) Šířit informaci o možnosti OSPOD podat kladné stanovisko k přesunu rodiče do věznice bližší bydliště dítěte, pokud je kontakt s vězněným rodičem v zájmu dítěte.

Příklady dobré praxe

Skotsko – *Community Custody Units* pro ženy. Jde o vězeňské jednotky pro ženy a mladistvé, kde vězni žijí v samostatném bydlení na principu „sdílené domácnosti“. Vězni mají ušší kontakt s komunitou a mohou využívat místní služby.¹⁷

3. Podpora dětí vězněných rodičů a jejich pečujících

Současný stav

Dítě, jehož rodič nastoupí do vězení, není automaticky vedené v evidenci OSPOD. Pokud dítě v evidenci již je, OSPOD obvykle neprovádí podrobnější vyhodnocení situace dítěte v souvislosti s uvězněním rodiče, a tedy nezjišťuje, zda je dítě ohrožené a zda je zapotřebí vypracovat IPOD. Pokud jde o dítě, které již bylo identifikováno jako ohrožené, většina OSPOD obvykle IPOD po nástupu rodiče do vězení aktualizuje. Mezi jednotlivými orgány neexistuje oznamovací povinnost při nástupu rodiče do vězení (Vězeňská služba, OSPOD, sociální pracovníci obcí).

¹⁷ Bella Centre. Online. Dostupné z: <https://www.sps.gov.uk/prisons/bella-centre>. [cit. 2025-02-04].

Informační povinnost je pouze obecná na základě některých právních předpisů.¹⁸ Komunikace a předávání informací závisí na aktivitě jednotlivých aktérů.

Pohled dítěte

Vazba mezi rodičem a dítětem je jedním z nejzákladnějších lidských vztahů, který ovlivňuje emoční, sociální a kognitivní vývoj dítěte. Nástup rodiče do vězení tuto vazbu naruší. Děti pocítují z nepřítomnosti rodiče hluboký smutek a stres. Pocítují také nedostatek lásky od uvězněného rodiče – obzvláště intenzivně v případě, když odejde do vězení rodič, se kterým má dítě bližší vztah. Pokud byl vztah již před odsouzením špatný, zejména v případě nefunkčních rodin nebo dítě k rodiči vztah z důvodu jeho patologického chování vůbec nemá, pocítují děti úlevu či lhostejnost. Vztah dítěte k rodiči také může být ambivalentní – i přestože rodič dítě opakovaně „opustil“ a neprojevuje o něj zájem, dítě může po zachování určité formy vztahu toužit.

Odchod rodiče do vězení má potenciál pro dítě představovat traumatickou událost. Následky prožitého traumatu (posttraumatická stresová porucha) se projevují jako znovuprožívání traumatu ve snech a intruzivních myšlenkách, vyhýbavé chování a uzavření se do sebe, stav zvýšené vegetativní hyperaktivace (přehnaná reaktivnost, agrese, špatná koncentrace). Dále se v reakci na trauma může objevit patologická disociace, tj. stav, kdy se psychika „odstřihne“ od obsahu, který není schopna zpracovat. Výskyt patologické disociace je mezi dětmi uvězněných rodičů zvýšený oproti běžné populaci. Traumatizující zkušenosti prohlubuje špatná komunikace a nejistota, případně zatajení skutečnosti, že rodič je ve vězení.

Odchod rodiče do vězení pomáhají dětem zvládat dobré rodinné vztahy a komunikace, koníčky, udržování kontaktu s uvězněným rodičem a opora učitelů, psychologů či sociálních pedagogů.

Vize 6: Dítě uvězněného rodiče je podporováno tak, aby situace negativně neovlivňovala jeho zdraví a budoucí život

Doporučená opatření

- 1) Vytvořit integrovaný systém mezioborové spolupráce a komunikace ohledně potřeb dítěte, který bude k dispozici pro dotčené rodiny, před, během i po uvěznění rodiče. Mezi relevantní aktéry patří:
 - a) orgány činné v trestním řízení (soud, policie, státní zastupitelství),
 - b) orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD),
 - c) sociální pracovníci obcí, sociální kurátoři a další relevantní útvary obecních úřadů (sociální práce, školství, zdravotnictví),
 - d) sociální služby pro rodiny s dětmi,
 - e) doprovázející NNO specializující se na oblast vězeňství a zprostředkovávání kontaktů dětí a jejich uvězněných rodičů,
 - f) školy a školská zařízení,
 - g) náhradní rodiče a ústavní zařízení pro děti,

¹⁸ Policie a OSPOD, dále informační povinnost vězeňské služby podle § 75 z. č. 169/1999 Sb., o VTOS.

h) dětské psychologové, psychiatři, psychoterapeuti a další odborníci.

- 2) Jasně stanovit role jednotlivých aktérů v systému včetně role koordinátora případu a jednotný postup pro řešení případu dětí uvězněného rodiče a jejich pravidelného kontaktu s rodičem (srov. Vize 8 a 9).
- 3) Každé rodině přiřadit ve věznici kontaktní osobu pro rodinné záležitosti, která řeší komunikaci mezi vězni a jejich rodinami a koordinuje případnou spolupráci s doprovázejícími a podpůrnými organizacemi (NNO).
- 4) Zajistit dostupný fungující systém sociální, zdravotní, psychologické a jiné podpory dítěte uvězněného rodiče.
- 5) Odpovídajícím způsobem poskytovat všem dětem uvězněných rodičů informace o situaci uvězněného rodiče, zjišťovat jejich názor na ni a přihlídnout k němu.
- 6) Aktivně podporovat vazby a zážitky dítěte s uvězněným rodičem a shromažďovat pro dítě společné vzpomínky s uvězněným rodičem.
- 7) Bojovat proti stigmatizaci, např. formou osvětových kampaní, vzdělávání odborníků a šíření informačních materiálů.
- 8) Zajistit další rozvoj dětí včetně zvyšování jejich odolnosti, udržování koníčků a naplňování spirituálních a emočních potřeb.
- 9) Zajistit dětem, u kterých je kontakt s rodičem o samotě problematický, asistenci doprovázejících NNO.
- 10) V případě dítěte již vedeného v evidenci OSPOD přezkoumat vliv nástupu rodiče do vězení na dítě a aktualizovat IPOD nejpozději do jednoho měsíce od nástupu rodiče do vězení či od okamžiku, kdy se OSPOD o nástupu dozvěděl, a to i bez iniciativy jiné strany.

Příklady dobré praxe

[Děti jsou bez viny Jak pracovat s pěstouny a dětmi v náhradní rodinné péči, jejichž rodič je ve vězení: Metodika práce s rodinami s uvězněným rodičem](#), Nadace Sirius, včetně letáku pro děti a letáku pro pěstouny.¹⁹

Spolupráce pracovníků OSPOD a VS ve věcech kontaktů dětí s uvězněnými rodiči a osobami blízkými – metodika MPSV.

Vize 7: Osoba pečující o dítě uvězněného rodiče je podporována tak, aby se o dítě mohla bez zbytečné zátěže postarat i po uvěznění rodiče

Současný stav a pohled pečující osoby

Pečující osoby nesou velkou míru zátěže způsobené odchodem rodiče do vězení. Velmi náročné jsou pro ně zejména finanční dopady ztráty jednoho z živitelů a nutnost se postarat o rodinu samy/sami. V situaci, kdy je pečující osoba přetížena existenčními starostmi a s nimi spojenou enormní psychickou i fyzickou zátěží, často nezbývá čas na komunikaci s dítětem a řešení jeho psychického stavu či na zachování kontaktu s uvězněným rodičem. Pokud je pečující

¹⁹ MARIE, Stoklásková Melounová; TEREZA, Sadková a ZUZANA, Melounová. *Děti jsou bez viny Jak pracovat s pěstouny a dětmi v náhradní rodinné péči, jejichž rodič je ve vězení: Metodika práce s rodinami s uvězněným rodičem*. Centrum pro rodinu a děti Přerov, Nadace Sirius 2018. Dostupné také z: <https://nadacesirius.cz/soubory/projekty/detibezviny/Deti-jsou-bez-viny-Metodika.pdf>.

osoba bývalou partnerkou/partnerem odsouzeného musí se v mnoha případech také potýkat s vlastními negativními pocity vůči uvězněnému rodiči. Takové pečující osoby proto bývají nejvíce kritické ke kontaktu dítěte s uvězněným rodičem a mohou mít tendenci mu bránit. Kritické jsou i k podmínkám pro návštěvy ve věznicích. Náhradní rodiče nebo pracovníci ústavních zařízení mohou mít také obavy z prostředí věznice nebo i přímo z osoby uvězněného rodiče.

Doporučená opatření

- 1) Podporovat péči druhého rodiče či další odpovědné osoby vhodným sociálním poradenstvím (OSPOD, sociální pracovníci obcí, policejní intervent či sociální služby).
- 2) Pomoci rodinám s uvězněným rodičem analyzovat majetkovou situaci včetně dopadů výpadku příjmů uvězněného rodiče a navrhnout případná opatření k jejímu zlepšení, např. dluhové poradenství.
- 3) Vzdělávat a vést pečující osoby v náhradní rodinné i ústavní péči o důležitosti a vhodných způsobech informování dítěte uvězněného rodiče o skutečnosti, že je jeho rodič ve vězení.

Příklady dobré praxe

[Děti jsou bez viny Jak pracovat s pěstouny a dětmi v náhradní rodinné péči, jejichž rodič je ve vězení: Metodika práce s rodinami s uvězněným rodičem](#), Nadace Sirius, včetně letáku pro děti a letáku pro pěstouny.²⁰

Spolupráce pracovníků OSPOD a VS ve věcech kontaktů dětí s uvězněnými rodiči a osobami blízkými – metodika MPSV.

Dobrá rodina – Problematika dětí rodičů ve výkonu trestu odnětí svobody, seminář pro pěstouny a poručníky.²¹

Velká Británie – Brožura [Action for Prisoners' Families: Living with Separation](#).²²

Vize 8: Každému dítěti je poskytována podpora na základě jeho individuálních potřeb. Specifické potřeby zvláště zranitelných dětí jsou naplňovány

Některé děti mají další specifické potřeby. Jsou tedy zvláště zranitelné a udržení kontaktu s jejich uvězněnými rodiči je pro ně složitější než pro ostatní děti. Potřeby dětí se navíc mohou uvězněním rodiče dále prohloubit. Může se například jednat o děti s fyzickým či duševním

²⁰ MARIE, Stoklásková Melounová; TEREZA, Sadková a ZUZANA, Melounová. *Děti jsou bez viny Jak pracovat s pěstouny a dětmi v náhradní rodinné péči, jejichž rodič je ve vězení: Metodika práce s rodinami s uvězněným rodičem*. Centrum pro rodinu a děti Přerov, Nadace Sirius 2018. Dostupné také z: <https://nadacesirius.cz/soubory/projekty/detibezviny/Deti-jsou-bez-viny-Metodika.pdf>.

²¹ *Problematika dětí rodičů ve výkonu trestu odnětí svobody Seminář pro pěstouny a poručníky*. Online. Dostupné z: <https://seminare.dobrarodina.cz/workshop/3657>. [cit. 2025-02-04].

²² ACTION FOR PRISONERS' FAMILIES. *The Outsiders. Living with Separation. (Booklet for families of prisoners)*. ISBN 978 0 9521072 5 5.

postižením, děti žijící v náhradní rodinné či ústavní péči, děti žijící v chudobě, větší sourozenecké skupiny apod.

Doporučená opatření

- 1) Hledat cesty k podpoře kontaktu v případě, že dítě ze zdravotních, ekonomických či jiných důvodů nemůže rodiče ve vězení navštěvovat, typicky například:
 - a) dočasné podmíněné propuštění na návštěvu (tj. domů, ale i např. do nemocnice či ústavního zařízení),
 - b) sociální podpora výkonu návštěv (např. úhrada jízdného),
 - c) využívání alternativních forem kontaktu (srov. Vize 9),
 - d) stavební úprava prostor pro potřeby různých druhů zdravotního postižení, a to jak fyzického, tak např. i smyslového.
- 2) Vytvořit systém k zajištění pravidelného kontaktu s uvězněným rodičem u dětí v náhradní rodinné či ústavní péči, například vyčleněním zvláštních finančních prostředků pro úhradu jízdného a nákladů doprovodu.
- 3) Vzdělávat pěstouny, doprovázející organizace a personál ústavních zařízení pro děti o problematice dětí uvězněných rodičů a důležitosti a možnostech udržení kontaktu dítěte s uvězněným rodičem.

Příklady dobré praxe

[Kontaktdetivnrp.cz](https://kontaktdetivnrp.cz) – Webová stránka, provozovaná neziskovými organizacemi o kontaktu dětí v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou včetně manuálu, formuláře pro vyhodnocení rizik kontaktu a praktických rad pro nastavování kontaktu.²³

[Děti jsou bez viny Jak pracovat s pěstouny a dětmi v náhradní rodinné péči, jejichž rodič je ve vězení: Metodika práce s rodinami s uvězněným rodičem](#), Nadace Sirius, včetně letáku pro děti a letáku pro pěstouny.

Velká Británie – Vězení Maghaberry v Severním Irsku v roce 2019 jako první vězení ve Spojeném království zavedlo možnost speciálně uzpůsobených návštěv pro děti se speciálními potřebami, například pro děti s autismem.²⁴

²³ *Kontakt dětí v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou*. Online. Dostupné z: <https://kontaktdetivnrp.cz/>. [cit. 2025-02-04].

²⁴ HMP Maghaberry: *Making visits autism friendly*. Online. Dostupné z: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.theknowledgeexchange.uk/wp-content/uploads/2021/11/Maghaberry-HMP.pdf>. [cit. 2025-02-02].

4. Podmínky kontaktu dítěte s vězněným rodičem

Vize 9: Kontakt dítěte s uvězněným rodičem co nejvíce odpovídá životu na svobodě a je vždy maximálně podporován, není-li proti zájmu dítěte

Současný stav

Dle platné legislativy je dostupná časová dotace návštěv pro osoby ve VTOS tři hodiny za kalendářní měsíc, pro osoby ve vazbě 90 minut jednou za dva týdny a osoby v zabezpečovací detenci nejméně dvě hodiny nejméně dvakrát týdně. Ředitel věznice nebo jím pověřený zaměstnanec může z naléhavých rodinných nebo osobních důvodů povolit návštěvu i častěji a mimo původně určený čas.²⁵ Nezletilé děti ve věku do 15 let se mohou zúčastnit návštěvy pouze v doprovodu osoby starší 18 let.²⁶ Dále je možné přerušení výkonu trestu²⁷ a povolení opustit věznici.²⁸ Odsouzení ve výkonu trestu a chovanci v zabezpečovací detenci mají právo přijímat a na svůj náklad odesílat písemná sdělení (korespondenci) bez omezení, obvinění ve vazbě pouze po kontrole OČTŘ. Telefonovat je možné osobám blízkým ve stanoveném čase; lze povolit i jiná čísla (platí jednotně u všech). Možnost online styku (e-mail, videohovory) není upravena zákonem, ale v praxi funguje a je dostupná pro všechny rodiče dětí do 18 let.

Pohled dítěte

Délka, forma i prostředí kontaktu mezi dítětem a rodičem ve výkonu trestu dnes často neodpovídají potřebám dětí různého věku. Pro menší děti jsou obecně vhodnější častější a kratší kontakty, u starších dětí naopak méně časté, ale delší návštěvy. Pro mladší děti je důležitá možnost setkat se s rodičem a být mu nablízku. Prostor věznice je až tolik neovlivňuje, soustředí se spíše na zážitek ze setkání s rodičem. Těžké pro ně naopak může být rozloučení s rodičem. Starší děti, zejména ty starší 12 let, intenzivněji vnímají prostředí věznice a s ním spojené společenské stigma, které si často vztahují sami na sebe. Jsou citlivější na respektující přístup ze strany personálu věznice (např. při osobních bezpečnostních prohlídkách) a nedostatek soukromí při kontaktu s rodičem. Všechny děti jsou relativně spokojeny s videohovory. Zejména pro malé děti, které ještě nemají dostatečné řečové schopnosti, jsou příležitosti spojit si podobu rodiče s jeho hlasem. I když jsou dopisy častou formou kontaktu, jsou samotnými dětmi méně preferované.

Doporučená opatření

Základní principy kontaktu

- 1) Aktivně informovat dítě, uvězněného rodiče a pečující osoby o možnostech, formě a četnosti kontaktu dítěte s uvězněným rodičem.

²⁵ Srov. § 28 Vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody (ŘVTOS).

²⁶ Srov. § 19 odst. 3 zákona o VTOS a postupy VS ČR pro vstup osob v souvislosti s realizací návštěv vězněných osob.

²⁷ Srov. § 56 zákona o VTOS.

²⁸ Srov. § 19 odst. 8 a § 45 odst. 2 písm. g) zákona o VTOS.

- 2) Zjišťovat názor každého dítěte na četnost i formu styku s uvězněným rodičem, pokud je schopno ho projevit, a přihlížet k jeho názoru dle vyspělosti dítěte. Kontakt s uvězněným rodičem se nesmí uskutečnit přes odpor dítěte.
- 4) Pokud OSPOD (případně sociální pracovník obce, pokud s dítětem nepracuje OSPOD) vyhodnotí, že styk dítěte s uvězněným rodičem je v jeho zájmu, ale dítě, rodiče či pečující osoby nechtějí styk umožnit, musí činit kroky k odstranění těchto překážek, vést strany k plnění jejich povinností a nabízet jim potřebnou pomoc. OSPOD by měl také dohlížet na to, že pečující osoby nebo ústavní zařízení dítě na styk náležitě připravují.
- 5) Pokud OSPOD vyhodnotí, že styk s uvězněným rodičem není v zájmu dítěte, měl by o tom informovat uvězněného rodiče a pečující osoby, eventuálně ústavní zařízení, v němž se dítě nachází, jakož i vhodným způsobem samotné dítě. Při vyhodnocování vhodnosti styku by měl vždy vyslechnout názor dítěte a přihlídnout k němu dle vyspělosti dítěte. Zároveň by měl strany poučit o možnosti soudní úpravy styku, případně využít své návrhové oprávnění ohledně omezení styku ze strany soudu (§ 14 odst. 1 písm. p) zákona o sociálně-právní ochraně dětí).

Zprostředkování kontaktu

- 6) Zavést možnost asistovaných kontaktů ve věznicích.
- 7) Zapojit do podpory kontaktů všechny další relevantní osoby a subjekty (náhradní pečující, další příbuzné, doprovázející NNO aj.).
- 8) Podporovat intenzivní kontakt rodiče s dítětem v rámci přípravy na propuštění.
- 9) Řádně připravovat dítě, pečující osoby i uvězněného rodiče na kontakt a zajistit pro přípravu dostatečné personální kapacity.
- 10) Vytvářet rámcové plány kontaktů dětí s uvězněnými rodiči včetně formy, četnosti a délky kontaktu (Vězeňská služba, OSPOD, sociální pracovník obce v mezioborové spolupráci všech relevantních aktérů).

Průběh kontaktu

- 11) Zajistit všem dětem, o které vězněný rodič před uvězněním pečoval a u nichž styk s rodičem není v rozporu se zájmem dítěte, návštěvu uvězněného rodiče dle potřeby dítěte s ohledem na jeho věk a zralost, a to:
 - a) v pracovní dny i o víkendech,
 - b) bez započítávání návštěv dětí do osobního limitu, příp. bez omezení počtu osob, které se mohou návštěvy zúčastnit současně,
 - c) u starších dětí, např. od 12 let, umožnit i návštěvu bez doprovodu jiné osoby,
 - d) s možností fyzického dotyku dítěte a uvězněného rodiče,
 - e) je-li to možné z bezpečnostních důvodů bez zrakové a sluchové kontroly,
 - f) s ohledem na předchozí zkušenosti s konkrétním dítětem a jeho rodiči.
- 12) Zvážit zvýšení minimálního rozsahu návštěv alespoň na 4 hodiny měsíčně.
- 13) Podporovat i další formy kontaktu, jako možnost opustit věznici a přerušování výkonu trestu v souvislosti s návštěvou dítěte²⁹ a přihlížet přitom k důležitým událostem v životě dětí, jako jsou narozeniny, první den školy či hospitalizace.

²⁹ Srov. § 19 odst. 8 a § 45 odst. 2 písm. g) zákona o výkonu trestu odnětí svobody.

- 14) Všeestranně podporovat nepřímý kontakt (telefonáty, dopisy, emaily, videohovory) bez ohledu zejména na zařazení rodiče v rámci vnitřní diferenciaci ve věznici, věku dítěte či jeho umístění v náhradní péči. Nepřímý kontakt však nesmí plně nahradit přímý styk.
- 15) Zvyšovat kapacitu videohovorů mezi dětmi a uvězněnými rodiči.
- 16) Nepoužívat videohovory jako motivační nástroj v případě dětí starších 15 let.
- 17) Poskytovat nástroje pro komunikaci s dítětem bezplatně.
- 18) Vyčlenit speciální vyškolený personál ve všech věznicích, který bude podporovat výkon návštěvy a vzájemný kontakt mezi dítětem a rodičem, a v případě potřeby či podezření na ohrožení dítěte bude poskytovat informace a odkazovat na další služby.

Podmínky kontaktu ve věznici

- 19) Hledat cesty pro odstraňování bariér u vstupu do věznic, aby byl pro děti co nejméně zatěžující.
- 20) Vytvořit ve všech věznicích ideálně samostatné návštěvní místnosti a další prostory pro návštěvy rodin s dětmi, které budou přizpůsobeny potřebám dětí všech věkových kategorií a s různými formami zdravotního postižení. Stanovit minimální standard jejich vybavení (např. možnost malovat, hrát karty a deskové hry), maximální počet rodin na výměru prostoru apod. Stanovit podmínky i pro speciální příležitosti, např. oslavy narozenin dětí ve věznici s rodičem.
- 21) Rozvíjet stavební úpravy věznic za účelem zajištění vhodného prostředí pro návštěvy a případný pobyt dětí.
- 22) Umožnit civilní ošacení vězeňského personálu provádějící kontroly dětí a monitorující návštěvy dětí vězněných rodičů i samotných vězňů.
- 23) Zajistit v návštěvních místnostech možnost zakoupení či přinesení vlastního občerstvení včetně zvláštních diet.
- 24) Při omezování kontaktu s dítětem jako trestu za prohřešek uvězněného rodiče vždy jako první hledisko zvažovat dopad na dítě, spíše než na rodiče, a vyvažovat závažnost prohřešku oproti vážnosti dopadů na dítě.
- 25) Přihlížet ke zpětným vazbám dítěte, pečujících osob a uvězněných rodičů.

Příklady dobré praxe

ROMODROM – Rodiče dětem, děti rodičům. Projekt zaměřený na podporu kontaktu odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody a jejich dětí.

Metodika MPSV [Realizace kontaktů dítěte v náhradní rodinné péči s rodiči a osobami příbuznými a blízkými](https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodika+Realizace+kontakt%C5%AF+d%C3%ADt%C4%9Bte+v+PP+s+rodi%C4%8Di+a+osobami+p%C5%99%C3%ADbuizn%C3%BDmi+a+bl%C3%ADzk%C3%BDmi.pdf/ca9b0aea-78ef-f354-bf65-febc3a2d48c9).³⁰

Věznice Světlá nad Sázavou – Podpora navázání kontaktu se starším dítětem skrze koníček – společného učení a hraní šachové partie za podpory sociálního pracovníka.

³⁰ MPSV. *Realizace kontaktů dítěte v náhradní rodinné péči s rodiči a osobami příbuznými a blízkými*. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodika+Realizace+kontakt%C5%AF+d%C3%ADt%C4%9Bte+v+PP+s+rodi%C4%8Di+a+osobami+p%C5%99%C3%ADbuizn%C3%BDmi+a+bl%C3%ADzk%C3%BDmi.pdf/ca9b0aea-78ef-f354-bf65-febc3a2d48c9>.

Věznice Světlá nad Sázavou ve spolupráci s VOLONTÉ – Prostory pro děti vybavené v rámci projektu Mámu potřebuju.³¹

Věznice Bělušice – 12hodinové návštěvy nad rámec tříhodinové měsíční dotace a barevná trika vězňů. Podmínky včetně fotografií dostupné na webové stránce.³²

Věznice Kuřim ve spolupráci s VOLONTÉ – Dětský den pro děti uvězněných otců v rámci Projektu Invisible Walls Kuřim³³

Věznice Rýnovice ve spolupráci s VOLONTÉ – Vánoční setkání vězňů s dětmi.³⁴

Dánsko – Návštěvy v Dánsku probíhají buď v návštěvních místnostech, v otevřených vězeních pak přímo v celách vězňů. V uzavřených věznicích jsou vždy k dispozici návštěvní byty pro delší návštěvy.³⁵ Jsou dostupná instruktážní videa pro děti různých věkových kategorií, která jim ukazují, co je čeká při návštěvě věznice, a také omalovánky pro nejmenší děti. Funguje tzv. linka příbuzných, na kterou se mohou příbuzní osob ve vězení obrátit.³⁶ Rodinám, které nemají finance na cestu věznice proplácí dopravu.³⁷

Finsko – Od roku 2015 musí mít všechny finské věznice speciální místnosti pro návštěvy dětí, které přicházejí za svými rodiči, kde je dětem umožněn přirozený fyzický kontakt s rodiči. Místnosti jsou vybaveny např. gaučem, kobercem, hračkami a hrami. Uvěznění rodiče mohou také požádat o zvláštní "rodinné návštěvy" v délce až několika dnů, které se konají v místnostech, které jsou vybaveny jako byty.³⁸

Vznikl film o tom, jaké je to mít rodiče ve vězení. Byla vydána kniha pohádek s názvem „Medvídek Osmo a omyl jeho otce“³⁹, která má dítěti citlivě vysvětlit důvod uvěznění rodiče.⁴⁰

Francie – Přibližně ve 1/4 francouzských věznic existují jednotky pro rodinné návštěvy (*unités de vie familiale, UVF*), tedy plně zařízené byty, kde odsouzený může strávit čas od 6 h do 72 h se

³¹ Otevření nového zázemí pro děti ve věznici Světlá nad Sázavou. Online. Dostupné z: <https://www.volonte.cz/post/veznicesvetladetem>. [cit. 2025-02-04].

³² Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-belusice/sekce/navstevy-odsouzenych-1>

³³ Dětský den pro děti odsouzených otců. Online. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-kurim/clanky/detail/detsky-den-pro-deti-odsouzenych-otcu>. [cit. 2025-02-04].

³⁴ Adventní setkání: JSME RODINA – Společný čas pro odsouzené a jejich blízké. 2024. Dostupné z: <https://www.volonte.cz/post/adventni-setkani-jsme-rodina-spolecny-cas-pro-odsouzene-a-jejich-blizke>.

³⁵ Besøg og udgang. Online. Dostupné z: <https://kriminalforsorgen.dk/straf/faengsel/afsoning-af-faengselsdom/besoeg-og-udgang/>. [cit. 2025-02-02].

³⁶ Familie og børn. Online. Dostupné z: <https://kriminalforsorgen.dk/straf/faengsel/familie-og-boern/>. [cit. 2025-02-02].

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Guidance document on the Bangkok Rules: Implementing the United Nations Rules on the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders. Second edition. December 2021. ISBN: 978-1-909521-89-6. Dostupné také z: https://www.penalreform.org/wp-content/uploads/2021/12/BR_Guidance_Doc_English_Second_Edition.pdf.

³⁹ Kniha dostupná zde: https://www.pienikarhu.fi/osmo_nallen_erehdys.html.

⁴⁰ Good Practice Collection Family Relations..., op.cit., s. 22.

svými blízkými včetně dětí. O návštěvu na jednotce je třeba si zažádat a povoluje ji ředitel věznice.^{41,42}

Německo (Šlesvicko-Holštýnsko) – V zákoně o výkonu trestu odnětí svobody jsou zakotvena opatření pro podporu rodiny v rámci trestu odnětí svobody a povinnost mít vhodně vybavené místnosti pro návštěvy dětí. Probíhají otcovské dny.⁴³

Německo (Sasko) – V zákoně o výkonu trestů je výslovně zakotveno, že by věznice měly nabízet návštěvy dětí bez dozoru nad rámec běžných návštěv. Ve všech saských věznicích se takové návštěvy konají. Schází se pracovní skupina pro výkon trestu zaměřený na rodinu.⁴⁴

Nizozemsko – V Nizozemsku probíhá úzká spolupráce s NNO, a to jak ve výkonu trestu, tak po propuštění (systém mentorů, dobrovolníků). Od roku 2018 probíhají ve všech věznicích minimálně čtyřikrát do roka rodičovské dny.⁴⁵

Norsko – Norské věznice jsou vybaveny speciálními návštěvními místnostmi (přizpůsobitelnými různým věkovým úrovním) a dále návštěvními domy nebo byty (dítě může zůstat přes noc, obvykle v doprovodu další dospělé osoby kromě uvězněného rodiče). Tyto návštěvy jsou poskytovány zejména před propuštěním. V norských věznicích existuje program rodičovského poradenství.⁴⁶

Rakousko – Speciální návštěvy pro rodiče a děti, které se uskutečňují v k tomu vybavených prostorách (hračky, TV, obývací pokoj, kuchyňský kout, ložnice). Tyto návštěvy jsou poskytovány nad rámec minimálního počtu návštěv garantovaných zákonem.⁴⁷

Švédsko – Proškolení příslušníků vězeňské služby v provádění vstupní kontroly dětí hravou formou, např. používání maňásků.⁴⁸ Interaktivní webová stránka pro děti uvězněných rodičů s možností si online prohlédnout věznici.⁴⁹ Informační brožurka pro děti k tomu, která přesně popisuje, jak probíhá návštěva pro každou věznici.⁵⁰

⁴¹ *Les unités de vie familiale (UVF)*. Online. 8 novembre 2024. Dostupné z: <https://annuaire-prisons.fr/les-salons-familiaux-en-prison/>. [cit. 2025-02-03].

⁴² *La prise en charge en détention*. Online. Dostupné z: <https://www.justice.gouv.fr/justice-france/prise-charge-personnes-condamnees-ou-prevenues/prise-charge-detention>. [cit. 2025-02-03].

⁴³ KRAUSOVÁ, Marta. *Děti uvězněných rodičů: Přehled vybraných zemí*. Srovnávací studie. Duben 2024. ISSN 25334131. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=234647>.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ KRAUSOVÁ, Marta. *Děti uvězněných rodičů: Přehled vybraných zemí*. Srovnávací studie. Duben 2024. ISSN 25334131. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=234647>.

⁴⁷ *Děti uvězněných rodičů...*, op. cit.

⁴⁸ Více na:

https://www.researchgate.net/publication/374431104_Kriminalvarden_och_Barnkonventionen.

⁴⁹ Dostupné zde: <https://insidan.kriminalvarden.se/>.

⁵⁰ *Material till barn*. Online. Dostupné z: <https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/publikationer/material-till-barn/>. [cit. 2025-02-03].

Velká Británie

Vězení Maghaberry v Severním Irsku v roce 2019 jako první vězení ve Spojeném království zavedlo možnost speciálně uzpůsobených návštěv pro děti se speciálními potřebami, například pro děti s autismem.⁵¹

V Anglii a Walesu existuje linka pro rodiny uvězněných – *Prisoners' Families Helpline*.

5. Podpora uvězněného rodiče

Vize 10: Každý uvězněný rodič je maximálně podporován ve svých rodičovských kompetencích a v kontaktu se svým dítětem na svobodě

Pohled uvězněného rodiče

Uvěznění rodiče vnímají negativní dopad uvěznění na jejich děti. Zároveň, stejně jako děti uvězněných rodičů, jsou i rodiče různorodou skupinou – od těch, kteří svou roli plní dobře, po ty, kteří v ní selhávali už před uvězněním. Někteří uvěznění rodiče mají nízké rodičovské kompetence, které jim brání plně chápat potřeby dítěte a vztah s ním smysluplně rozvíjet. Navíc se ve vězení jejich rodičovské kompetence mají tendenci zhoršovat. V úvahu je také třeba brát, že vzhledem k rozložení české vězeňské populace jde většinou o muže. Muži často silně pociťují, že selhávají v tradiční roli živitele rodiny, méně pak v zajištění dostatku lásky a péče pro své dítě. Přitom pro vytvoření bezpečné citové vazby mezi rodičem a dítětem je tato oblast klíčová.

Doporučená opatření

- 1) Zakotvit systém aktivní komunikace mezi sociálním pracovníkem věznice, příslušným sociálním kurátorem (sociálním pracovníkem obce), uvězněným rodičem a jeho rodinou. Zejména pak zjištění počtu dětí uvězněného rodiče a proaktivní nabídnutí podpory uvězněnému rodiči a skrze něj i jeho rodině (srov. příklad dobré praxe MHMP níže).
- 2) Poskytnout každému rodiči ve vězení informace o důležitosti udržení vztahů s dětmi a rodičovské role a jak ji správně naplňovat včetně informací proč, jak a kdy informovat dítě o skutečnosti, že je rodič ve vězení.
- 3) Vést a motivovat uvězněné rodiče k naplňování jejich rodičovské role. Posilovat rodičovské kompetence uvězněných rodičů a podporovat přímou komunikaci mezi rodičem a dítětem. Za tímto účelem zajistit každému rodiči v každé věznici adekvátní podporu v rodinných věcech, rozvíjení rodičovských kompetencí a zdravých vztahů se svými dětmi na svobodě, např. skrze nárok na dostupný program rodičovských kompetencí, sociálního pracovníka věznice, sociálního kurátora, doprovázející NNO apod.

⁵¹ HMP Maghaberry: *Making visits autism friendly*. Online. Dostupné z: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.theknowledgeexchange.uk/wp-content/uploads/2021/11/Maghaberry-HMP.pdf>. [cit. 2025-02-02].

- 4) Seznamovat uvězněného rodiče s novým či aktualizovaným IPOD dítěte. Pokud IPOD ukládá vězněnému rodiči podstatnou povinnost, významně zasahuje do jeho práva nebo činí zásadní kroky při řešení situace dítěte, měl by OSPOD rodiče navštívit a IPOD s ním osobně projednat. Posílit přípravu vězněných rodičů na propuštění a opětovné zapojení se do role rodiče a provázat podporu před propuštěním a po propuštění. Postup podpory před i po propuštění metodicky upravit včetně rozsahu spolupráce jednotlivých relevantních aktérů (Vězeňská služba, OSPOD, sociální pracovník obce či sociální kurátor, Probační a mediační služba, NNO).

Příklady dobré praxe

Pilotní program Pappaprogram⁵² v 5 věznicích. Připravovaný Mammaprogram ve Věznici Světlá nad Sázavou.

Za Branou – program Sociální rehabilitace,⁵³ včetně prezenčního a korespondenčního [Kurzu zvyšování rodičovských kompetencí pro odsouzené rodiče](#) "Pořád jsem máma" a "Pořád jsem táta".

Za Branou – Leták PRÁVA RODIČE VE VĚZENÍ.⁵⁴

Magistrát hl. m. Prahy - [Metodika pro sociální kurátory k řešení nepříznivé situace klienta](#).⁵⁵ Mj. zmiňuje praxi, kdy sociální pracovník věznice zjistí informace o počtu dětí uvězněného rodiče a zašle dopis sociálnímu kurátorovi na obci. Ten pak zašle depistážní dopis konkrétnímu uvězněnému rodiči s nabídkou pomoci a žádostí o sdílení přiložené kopie dopisu s jeho rodinou tak, aby se na něj mohla v případě potřeby obrátit.

Veřejný ochránce práv – Leták "Jsem máma/táta ve vězení".⁵⁶

RUBIKON Centrum - [Instruktážní video pro ženy nastupující do výkonu trestu odnětí svobody](#).⁵⁷

Věznice Kuřim – Skupinový, edukativně-zážitkový program Táta v kapse (od roku 2020).

Finsko – Ve Finsku funguje program Mluvme o dětech.⁵⁸ Jde o program, který je určen jak pro personál, tak pro vězně. Zaměřuje se na vhodnou komunikaci s dítětem a podporu a porozumění dítěti. Metoda programu Mluvme o dětech není využívána jen ve vězeňství, ale napříč společnostmi i v dalších oblastech.⁵⁹

⁵² Více informací k Pappa programu zde: <https://www.vscr.cz/clanky/detail/implementace-programu-pro-otce-pappa-program-do-ceskych-veznic>.

⁵³ Sociální rehabilitace. Dostupné také z: <https://zabranou.cz/socialni-rehabilitace/>.

⁵⁴ Leták práva rodiče ve vězení. Dostupné také z: https://zabranou.cz/uploads/Letacek_ZB_07_2020.pdf.

⁵⁵ Dostupná z: [Doporučený postup pro sociální kurátory UMC Praha 1 22 k řešení nepříznivé sociální situace klienta.pdf](#)

⁵⁶ KVOP. Jsem máma/táta ve vězení. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/letaky/jsem-mama-tata-ve-vezeni/jsem-ma-ma-ta-tave-ve-zeni_.pdf.

⁵⁷ Instruktážní video pro ženy nastupující do výkonu trestu odnětí svobody. Online. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=A0Fuhw6y3cQ>. [cit. 2025-02-04].

⁵⁸ Lapset puheeksi.

⁵⁹ Good Practice Collection Family Relations..., op.cit., s. 26.

6. Personál pracující s uvězněnými rodiči

Vize 11: Pro podporu rodičů ve věznicích i jejich dětí a rodin je ve věznicích i mimo ně k dispozici kvalitní personál

Současný stav

V rámci České republiky existují příklady dobré praxe, kdy soud zohlední situaci dítěte a upřednostní podmíněný trest, nebo věznice na žádost dítěte, pečující osoby či nevládní organizace umožní nadstandardní podmínky, např. telefonický kontakt nad limit, zvýšený limit počtu osob na návštěvu, společné fotografie dítěte a uvězněného rodiče či zvláštní časy návštěv dle možností dítěte či doprovodu. Jedná se však o jednotlivé výjimky na základě žádosti, o kterých je nízké povědomí, a jsou proto využívány jen zřídka.

Doporučená opatření

- 1) Pravidelně a společně proškolovat všechny relevantní aktéry o:
 - a) právech dítěte obecně,
 - b) trauma-informované a respektující komunikaci s dětmi, jejich uvězněnými rodiči a dalšími pečujícími osobami,
 - c) individuálním hodnocení nejlepšího zájmu dítěte,
 - d) právu dítěte na informace o jeho uvězněném rodiči, dopadech na dítě v případě, že se o uvěznění rodiče dozví nevhodným způsobem, možnostech motivace rodičů k informování dítěte a o praktických způsobech, kdy a jak dítě citlivě informovat,
 - e) specifikách situace a potřeb dětí uvězněných rodičů dle jejich věku, včetně různých zranitelných skupin (dětí se zdravotním postižením, děti v náhradní péči apod.),
 - f) důležitosti a možnostech udržení kontaktu dítěte s uvězněným rodičem a způsobech podpory jejich vztahu,
 - g) vězeňském prostředí a průběhu návštěv ve věznicích, a to i formou osobních návštěv věznic.
- 2) Sjednotit praxi napříč Českou republikou
 - a) Podporovat a koordinovat spolupráci a výměnu zkušeností jak v rámci jednotlivých oblastí (např. mezirezortní týmy v rámci vězeňství a týmy v jednotlivých věznicích), tak i mezi aktéry napříč různými oblastmi (vězeňský personál, OSPOD, pracovníci souvisejících služeb působících v oblasti vězeňství a poskytujících podporu při přípravě a průběhu setkávání dětí s uvězněným rodičem, tj. sociálně aktivizační a sociální služby, doprovázející organizace a další NNO).

⁶⁰ *Děti uvězněných rodičů: Přehled vybraných zemí. Srovnávací studie...*, op. cit.

- b) Vytvořit metodický materiál pro postup OSPOD při posuzování nejlepšího zájmu a situace dítěte uvězněného rodiče, informování dítěte o uvěznění rodiče a zajištění styku dítěte a uvězněného rodiče a jeho implementaci do praxe. Zajistit metodické vedení všech OSPOD krajskými úřady (MPSV).
- 3) Zajistit dostupný seznam lokální sítě relevantních NNO pracujících s rodinami s uvězněným rodičem pro všechny OSPOD (MPSV).
- 4) Zajistit dostatečné a stabilní finanční, prostorové a personální zdroje všech organizací pracujících s dětmi vězněných rodičů, uvězněnými rodiči a jejich rodinami (Vězeňská služba, OSPOD, NNO, podpůrné služby apod.).

Příklady dobré praxe

Workshopy, jednodenní stáže ve věznicích pro OSPOD či NNO.

Pracovní skupina Vězeňské služby k uvězněným rodičům.

Spolupráce pracovníků OSPOD a VS ve věcech kontaktů dětí s uvězněnými rodiči a osobami blízkými – metodika MPSV.

Dánsko – V každé věznici jsou zaměstnanci speciálně vyškolení pro zprostředkování kontaktu vězněných rodičů a dětí. Starají se organizaci návštěv dětí ve vězení a zajištění vhodného prostředí pro návštěvy. Jsou také proškolení v komunikaci s dětmi. Jejich školení probíhá ve spolupráci s NNO. Pomáhají zlepšení vztahu mezi rodiči a dětmi, například vedením tzv. otcovských skupin.⁶¹

Finsko – V každém finském vězení existuje kontaktní osoba pro rodinné věci ve věznici.⁶² Dále ve Finsku funguje program *Mluvme o dětech*.⁶³ Jde o program, který je určen jak pro personál, tak pro vězně. Zaměřuje se na vhodnou komunikaci s dítětem, podporu a porozumění dítěti. Metoda programu *Mluvme o dětech* není využívána jen ve vězeňství, ale napříč společností v dalších oblastech.⁶⁴

Skotsko – Ve věznicích jsou pracovníci pro kontakt s rodinami, kteří řeší agendu týkající se rodin a dětí vězňů.⁶⁵

Švédsko – Všichni pracovníci vězeňské a probační služby absolvují úvodní školení o dětské perspektivě a potřebách dětí. Dále je školen také personál, který pracuje jako vedoucí rodičovských skupin.⁶⁶

⁶¹ EUROPRIS FAMILY RELATIONS EXPERT GROUP. *Good Practice Collection Family Relations*. September 2017. Dostupné z: <https://childrenofprisoners.eu/wp-content/uploads/2019/02/Family-Relations-Good-Practice-Collection-Report.pdf>.

⁶² *Good Practice Collection Family Relations...*, op. cit., s. 29.

⁶³ *Lapset puheeksi*.

⁶⁴ *Good Practice Collection Family Relations...*, op. cit., s. 26, 10.

⁶⁵ *Family contact officers*. Online. Dostupné z: <https://www.sps.gov.uk/family-and-friends/support-you/family-contact-officers>. [cit. 2025-02-02].

⁶⁶ *Good Practice Collection Family Relations...*, op. cit., s. 35.

7. Sběr dat

Vize 12: Ochrana a podpora práv uvězněných rodičů je založena na relevantních datech a analýzách

Doporučená opatření

- 1) Pravidelně sbírat a analyzovat data rozčleněná dle relevantních kritérií, zejména počtu dětí uvězněných rodičů (biologických i dalších dětí, které byly v jejich péči před uvězněním), věku dětí, jejich bydliště, speciálních potřeb, frekvence a formy kontaktu s rodičem, a případného umístění v náhradní péči včetně jejího typu. Součástí by měl být rovněž kvalitativní výzkum zaměřený na charakter a kvalitu vztahů mezi rodiči a dětmi a dopady věznění na děti.
- 2) Aktivně zapojovat děti, jejich uvězněné rodiče i pečující osoby do výzkumu.
- 3) Pravidelně monitorovat stav návštěvních místností ve věznicích a jejich vybavení.

Zdroje

Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy členským státům CM/Rec (2018) 5 ohledně dětí uvězněných rodičů. Dostupné z: <https://edoc.coe.int/en/children-s-rights/7802-recommendation-cmrec20185-of-the-committee-of-ministers-to-member-states-concerning-children-with-imprisoned-parents.html>.

Aebi, M. F. & Cocco, E. (2024). *Prisons and Prisoners in Europe 2023: Key Findings of the SPACE I report*. Series UNILCRIM 2023/2. Council of Europe and University of Lausanne. Dostupné z: <https://wp.unil.ch/space/files/2024/06/Key-Findings-Prisoners-and-Probationers-SPACE-240625.pdf>

EUROPRIIS FAMILY RELATIONS EXPERT GROUP. *Good Practice Collection Family Relations*. September 2017. Dostupné z: <https://childrenofprisoners.eu/wp-content/uploads/2019/02/Family-Relations-Good-Practice-Collection-Report.pdf>.

NAVRÁTILOVÁ, Jitka a NAVRÁTIL, Pavel (ed.). *Rodičovství za mřížemi: dopady věznění rodiče na dítě*. Studijní texty. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2023. ISBN 978-80-246-5793-6.

NAVRÁTILOVÁ, Jitka, Pavel NAVRÁTIL, Monika PUNOVÁ, Veronika SMUTNÁ, Žaneta DVOŘÁČKOVÁ a Jiří VANDER. *Krizové situace spojené s uvězněním rodiče očima dítěte*. Příručka pro sociální pracovníky. Dolní Bojanovice: Masarykova univerzita, FSS; Mezinárodní vězeňské společenství, 2023, 34 s.

KRAUSOVÁ, Marta. *Děti uvězněných rodičů: Přehled vybraných zemí*. Srovnávací studie. Duben 2024. ISSN 25334131. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=234647>.

KVOP. *Zpráva o šetření z vlastní iniciativy a doporučení ve věci kontaktů dětí a rodičů ve výkonu trestu odnětí svobody*. Sp. zn.: 4353/2022/VOP/TK, č. j.: KVOP-39853/2023. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/VI%204353-22-TK%20Z18%20final.pdf>.

KVOP. *Kontakty dětí a rodičů ve výkonu trestu odnětí svobody*. Sp. zn.: 4353/2022/VOP/TK, č. j.: KVOP-39852/2023. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/VI%204353-22_sociologick%C3%BD%20v%C3%BDzkum.pdf.

KVOP. *Zpráva o šetření z vlastní iniciativy a doporučení Vězeňské službě České republiky ve věci kontaktů dětí s jejich uvězněnými rodiči*. Sp. zn.: 988/2023/VOP/MKS, Č. j.: KVOP-39873/2023. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/VI%20988-23-Z18%20final.pdf>.

ROSENBERG, Zdeněk et kol. *Penologická recidiva, gender a další kriminologická data pro ČR*. Květen 2024. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/penologicka-recidiva-gender-a-dalsi-kriminologicka-data-pro-cr.pdf>.

ROSENBERG, Zdeněk. *Analýza nákladů a přínosů (CBA) u vybraných sociálně inovačních projektů: Konference ČES. 2023*. Dostupné také z: <https://czecheval.cz/Dokumenty%20-%20Konference%202023/Prezentace/B6%20Rosenberg%20CBA.pdf>.

Spolupráce pracovníků OSPOD a VS ve věcech kontaktů dětí s uvězněnými rodiči a osobami blízkými – metodika MPSV.

Quaker United Nations Office: TOWNHEAD, Laurel. Briefing Paper: Children of Incarcerated Parents International Standards and Guidance. April 2015. Dostupné také z: <https://quno.org/sites/default/files/resources/QUNO%20-%20Children%20of%20Incarcerated%20Parents%20International%20Standards.pdf>.

Další zdroje dle textu.